

Javaslat

VÁLI MARI: JÓKAI MÓR IFJU KORÁRÓL, ELSŐ HÁZASSÁGÁRÓL, ENNEK A HÁZASSÁGNAK HARMINCZKILENCZ ÉVI TARTAMÁRÓL, – ÖZVEGYSÉGBEN TÖLTÖTT IDEJÉRŐL ÉS MÁSODIK HÁZASSÁGÁRÓL MEG ŐRZÖTT ÉS FELJEGYZETT EMLÉKEK

című kézírata Pápán őrzött harmadpéldányának

(röviden: Váli Mari visszaemlékezései)

Pápa Város Települési Értéktárába történő felvételéhez

Készítette:

Németh Tibor

..... (aláírás)

Szeged, 2018. június 7.

(P. H.)

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: **Németh Tibor**
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: **Németh Tibor**

Levelezési cím: **6724 Szeged, Kossuth Lajos sgt. 113. III. 16.**

Telefonszám: **30/287-7916**

E-mail cím: **Inemeth.tibor@gmail.com**

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése **Váli Mari visszaemlékezései**
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása
  - agrár- és élelmiszergazdaság
  - egészség és életmód
  - épített környezet
  - ipari és műszaki megoldások
  - kulturális örökség
  - sport
  - természeti környezet
  - turizmus
3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: **Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára, Pápa (korábban könyvtára, így jelzete: DREK 0.1407)**
4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik
  - települési
  - tájegységi
  - megyei
  - külhoni magyarság
5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

Váli Mari (1840–1915), Jókai Mór Eszter nevű nővérének és Váli Ferenc református főiskolai tanárnak a lánya tragikus sorsot mondhatott magának: egyetlen kislányát és férjét ugyanazon évben temette el. Már huszonéves korában életfogytig tartó özvegységet fogadott, s további életét szerettei emlékének, rokonai odaadó szolgálatának áldozta. Választott útját, de különösen írói vénáját és Jókai iránti rajongását más rokonaival összevetve kijelenthető, hogy nem véletlenül vált családi krónikaíróvá. Visszaemlékezéseinek címében Jókai Mórt jelöli meg főszereplőként, ám jóval több ez egyszemélyes életrajznál. Imádott nagybátyján kívül megfesti

benne a teljes rokonitablót: a három Jókay/í testvér (Károly, Eszter, Mór), valamint ezek gyermekeinek (köztük önmaga) és családjaiknak a történelmét. Kor- és társadalomtörténeti értékét növeli, hogy szereplői szintén nem elszigetelten vonulnak fel, hanem a kapcsolati hálójukba és a történelem folyásába beágyazottan. Így személyes jellegű dolgaik mellett leír sok olyan momentumot, ami szociokulturális jegyeikkel: foglalkozásukkal, politikai beállítottságukkal, társadalmi-gazdasági emelkedésükkel vagy éppen hanyatlásukkal, vallásukkal, privát érdeklődési körükkel van összefüggésben. Emellett kitér olyan semleges, országos jelentőségű eseményekre is, mint az 1867-es királykoronázás vagy a millennium megünneplése, továbbá az országos és családi kategóriába egyaránt besorolható 1848/49-es forradalom és szabadságharc vagy Jókai Mór halála.

Váli Marit visszaemlékezéseinek megírásában csak részben vezette az a szándék, hogy az irodalomtörténet számára bepillantást engedjen Jókai Mór irodalmi munkásságának kulisszái mögé. Legalább ilyen fontosnak tekintette bemutatni két – szerinte szerencsétlen, s életminőségét különböző módokon kedvezőtlenül befolyásoló – házasságát, a másodikkal az elsőből való levezetését, ezek saját (Váli Mari) életére való kihatását. Tudatosítani kívánta a nyilvánossággal, hogy Jókai özvegyiségében a vér szerinti rokonok, közöttük magának a szerzőnek a gondoskodása az első házasságból származó fogadott lány, Jókai Róza jelenléte miatt nem érvényesülhetett. A műben számtalanszor felbukkan iránta táplált ellenszenvé, az ő gondatlanságát jelöli meg szeretett Mór bátyja második, már idős korban megkötött házasságának fő okaként.

A közel 1800 oldal terjedelmű, 1846–1904-es időhatárok között mozgó művét Váli Mari 1904 és 1910 között írta, s hét kötetre (mint eszmei főfejezetre) osztotta fel. E sok évtizednyi eseményfolyamban leírt objektív adatok meglepően pontosak, ami arra utalhat, hogy az írásnál rendelkezésre álltak naptári napokra tagolt naplójegyzetek, ahogy – amit kinyilvánít – felhasznált korabeli újságkivágatokat. A szubjektív, személyesebb részleteket saját benyomásai, a szereplőkkel való együttélés, találkozások, levelezések, hozzátartozók beszámolóit alapján írta meg.

A kézirat három példányban létezik: az eredetit a szerző 1913-ban az Országos Széchényi Könyvtár jogelődjének adományozta, ma is itt található (OSZK Quart. Hung. 2077). Másodpéldánya, melyet unokatestvére, Jókay Etelka és valószínűleg ennek férje, Ihász Lajos segítségével másolt, oldalági leszármazottak birtokában van az amerikai Indiana államban. A harmadpéldányt, amely e másodpéldányról készített fénymásolat, 1991 óta a Pápai Református Gyűjtemények őrzi (DREK 0.1407). Az eredeti kézirat és a másolat(ok) között kisebb mérvű, jobbára stilisztikai jellegű szövegeltérések mutatkoznak.

Váli Mari visszaemlékezésiből 1955-ben jelent meg egy szemelvényes kötet, Emlékeim Jókai Mórról címmel. Ennek recenziói, továbbá a szerzővel és művével kapcsolatos irodalom a 7. pontban vannak feltüntetve. Pápa város Jókai-emlékévéhez kapcsolódóan szerkesztésében a közeljövőben várható egy újabb, ezúttal lokálpatrióta megközelítésből született kötet kiadása is.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

Váli Mari 1849-től negyven éven át pápai lakos volt, a mai Jókai utca 20. szám alatti házáat elköltözését követően is megtartotta. Miközben visszaemlékezéseiben a központi szál családtörténeti irányultságú, a háttérben – direkt vagy indirekt említések révén – szerteágazó tematikájú adalékokat oszt meg a város polgári kori életéről. A Váli család életének és helyi kapcsolatainak bemutatásán keresztül bepillantást enged korabeli társadalmába, társasági és politikai életébe (városi nőegylet megszervezése, édesanyja által létrehozott Kóstoló nevű jótékonyági rendezvény, képviselő-választások stb.), a lakosság életmódjába, szokásaiba

(„tökertek” hagymatermesztése, Tapolca medrének pütkösdi kitisztítása stb.). Édesapja foglalkozása révén a kollégiumi diákság és a város kapcsolatáról (diáktartás szokása stb.), Jókaival fennálló rokonsága révén az író és a város viszonyáról (látogatásai, kultuszának kezdetei) tudhatunk meg részleteket. Ezenkívül ír Pápa korabeli arculatáról (Kaszinó-kert a Fenyvessy-villa helyén), infrastrukturális viszonyairól, ezek fejlődéséről (vasút, aszfaltjárda megjelenése), de még itt átélt szélsőséges időjárási jelenségekről (jégeső) is.

Váli Mari munkája a jelzett korszak vonatkozásában helytörténeti, helyismereti szempontból nem elhanyagolható forrás, emiatt javaslom Pápa Város Települési Értéktárába való felvételét. (Véleményem szerint még e jellemzők hiányában is megérdemelné a felvételt, csupán abból kifolyólag, hogy a szerző szorosan kötődött Pápához, s visszaemlékezéseinek harmadpéldányát a városban őrzik.)

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

CSAPODINÉ Gárdonyi Klára: Váli Mari: Emlékeim Jókai Mórról. Irodalomtörténeti Közlemények, 3 1956. 381–383.

http://epa.oszk.hu/00000/00001/00200/pdf/ITK_EPA00001_1956_03_381-383.pdf

FEJES Sándor: Peti Józsefné Vály Mária (1840–1915) családtörténet-író élettörténete. Lapok Pápa Történetéből, 5. 2010. 747–754.

[https://library.hungaricana.hu/en/view/LapokPapaTortenetebol_2010/?query=SZO%3D\(iskola\)&pg=34&layout=s](https://library.hungaricana.hu/en/view/LapokPapaTortenetebol_2010/?query=SZO%3D(iskola)&pg=34&layout=s)

LUX Ibolya: Jókai rokonsága Pápán. Lapok Pápa Történetéből, 3. 2002. 321–332.

https://library.hungaricana.hu/en/view/LapokPapaTortenetebol_2002/?pg=16&layout=s

NAGY Miklós: Váli Mari: Emlékeim Jókai Mórról. Irodalomtörténet, 1. 1957. 93–96.

http://epa.oszk.hu/02500/02518/00157/pdf/EPA02518_irodalomtortenet_1957_01_093-096.pdf

NÉMETH Tibor: „...a nők és jellemek legtökéletesebbike”. Jókai unokahúga, az elfeledett memoáriró. Evangélikus Élet, 25. 2016. június 26. 30–31.

<http://www.evangelikus.hu/vali-mari-jokai-unokahug>

NÉMETH Tibor: Pusztából kiáltott szavak. Váli Mariról és emlékiratáról, a szerző kettős jubileumán I-II. Szélesvíz, 2. 2016. 39–44., 1. 2017. 79–84.

<http://pmtt.hu/2017/04/06/szelesviz-iv-1/>

VÁLI MARI: Emlékeim Jókai Mórról. Szépirodalmi. Budapest, 1955.

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: -

Jókai Mór

ifjú koráról, első házasságáról, sorsról a házasságok harminneveköttes évetartamáról, öregségéről, töltött idejéről és második házasságáról
meg őrzött és feljegyzett

Emlékek

Leírta

az Peti József né. Válicskó

Tízről a nagy költő, a Magyar Nemzet 1900. Sept. 2-ki számának társaságában, így emlékszik meg:
" hosszú teljes szeretettel rajongó rokonim
egike; unoka húgom, kinek avatását akkora
festettem le, mikor még ölbéli baba volt"

I. kötet

1848 előtti idők, 1848 és 1849 d. évekéről.

E kötetben emlékeztet vissza képek:

1. Jókai Mór és családja. 2. Válicskó és Jókai Ester
3. Vály Ferenc. 4. Vály Mari (egy éves korában) 5. Vály Mária (négy éves korában) 6. Péterffy Dániel (tollrajz)
7. ~~Almásy László (tollrajz)~~ 8. Pettker (kép: László)
9. György (vén rajz)

III. 3.

NYILATKOZAT

Alulírott Németh Tibor (6724 Szeged, Kossuth Lajos sgt. 113. III. 16. alatti lakos) hozzájárulok, hogy Pápa Város Önkormányzatának Települési Értéktár Bizottsága a Váli Mari visszaemlékezéseinek címlapjáról készített, e javaslathoz csatolt fényképfelvételemet céljainak megfelelően felhasználhassa.

Szeged, 2018. június 7.

Németh Tibor